

HASAN BÜLENT KAHRAMAN

Dün, 23 Temmuz, bu ülkede uzun bir süre boyunca bayram olarak kutlanmış bir gündü. 23 Temmuz 1908'de 2. Abdülhamid diktasına karşı 2. Meşrutiyet ilan edilmiş, 21 Aralık 1918'e kadar sürececek yeni bir dönem başlamıştı. Çeşitli 'fir-

ka'ların, çeşitli görüşlerin çatışmasıyla gelişen, ama İttihat ve Terakki'nin mutlak egemenliğiyle belirlenen bu dönem, bugün içinde yaşanılan cumhuriyet-demokrasi sürecinin temel toplumsal, siyasal, kültürel zeminini anlamak açısından son derecede önemlidir.

Sanılmaktadır ki, Cumhuriyet her şeyden kopuk, bağımsız ve bütünüyle kendiliğinden oluşmuş, onu kuranların kafasında bir hayal olarak belirerek öne gelmiş bir rejimdir. Gene aynı şekilde sanılmaktadır ki, cumhuriyetten sonra başlayan 'devrimler' bütünüyle o dönemde ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz, cumhuriyet ve sonrasındaki yönetimin kendisini önceleyen dönemden çok ciddi farkları vardır. Cumhuriyet, öteki yönetimlerin meşruti bir monarşiyi benimsemesine ve kendilerine temel amaç olarak

Unutulmuş bir bayram

'devlet-i şahane'yi yeniden ihya etmeyi seçmesine karşın onu radikal bir biçimde ortadan kaldırmayı öngörmüş ve bu yanıyla öne çıkmış bir süreçtir. Bu girişimin ve onun ardında yer alan 'halk iradesi' kavramının keskinliğini tartışmak olanaksızdır. Oysa, dikkatli bir inceleme, 1908 Devrimi'nin aslında bu girişimlerin tümüne kaynaklık ettiğini göstermeye yetecektir. Özellikle Babiali baskınıyla ele geçirilen iktidar sonrasında düşünülen girişimlerin hemen hiçbir tanesi yoktur ki, cumhuriyet onu benimsememiş ve kendi üslubu içinde üretip ortaya koymamış olsun. Bu, yazı için de, kapitülasyonların kaldırılması için de geçerli bir husustur.

Tüm bu olumluluklarına karşın 1908 Devrimi aslında uzantıları bugün de siyasal hayatımızı derinden etkileyen bir dizi 'sakıncalı' oluşumun da başlangıcıdır. Cumhuriyet siyasal kültürünün arka planını oluşturan devlet-bürokrasi seçkinleri ve ordu dayanışması ilk kez bu dönemde ortaya çıkmıştır. Hiç çekinmeden, 2. Meşrutiyet'in bir genç subaylar darbesi olduğu söylenebilir. Ne var ki, bu darbe askerin belli bir aydın zümresiyle ittifakı sonucunda gerçekleşmiştir ve bu sürecin ya da modelin bugün bile terk edildiğini söylemek mümkün değildir. Ayrıca çok uzun yıllar boyunca CHP geleneği kendisini Jön Türk-İttihat ve

Terakki çizgisine bağlamakla övünmüştür. İkincisi, bu hareket bir subaylar hareketi olmasının yanı sıra bir askeri hizipler hareketidir de. Daha sivil görünümlü 'Hizbi Cedid'in yanı sıra bilhassa 'Halaskar Zabitan' cuntacılık geleneğinin 'mücessem' örnekleridir. Ayrıca suikastların planlandığı, gazetecilerin öldürüldüğü, baskınların düzenlendiği bu dönemin geliştirip yaydığı anlayışın bugün insana yabancı gelmemesi hazin bir durumdur.

2. Meşrutiyet, Türk 'teceddüd' hareketinin en önemli dönemecidir. Türk anayasacılık, parlamentarizm geleneğinin de ona çok şey borçlu olduğu bellidir. Türk siyasal düşüncesinin çeşitli ideolojilere (halkçılık, sosyalizm, liberalizm, fundamentalizm, hatta cumhuriyetçilik) açılması ilk kez bu dönemde gerçekleşmiştir. Bütün bunlarla birlikte o meşhur ve meşum tespiti yapmanın zamanı gelmiştir. Her şeyi içeren 2. Meşrutiyet dönemi için de öne sürülen ve bu eksiği meşru göstermeyi öngören gerekçelerin tümü geçersizdir. Tek sebep, sürdürülen o darbeci gelenekte aranmalıdır. Gene de denebilir ki, 23 Temmuz yakın tarihin en önemli atılımıdır ve 23 Temmuz'un çocuğu Cumhuriyet, Mustafa Kemal ve yakın çevresidir. Ama onun yerli yerine oturtulması da ancak 14 Mayıs 1950'nin anlaşılmasıyla mümkündür.